

turne osobine te vrste: šest funkcija, neophodnost prisutnosti krivice (prijestupa) i kazne, pa određen, linearan redoslijed funkcija. Promjena modela neizbježno mijenja kapacitet vrste i njen karakter. Tako, na primjer, uslijed povećanja modela za jednu funkciju vrsta obuhvaća sve istovremene slučajeve o neobičnom događaju, i to nije više samo balada. Obratno — kad se odbaci iz modela funkcija kazne, model tipičan za baladu postaje model fabula srodnica, ali druge vrste — »narodne dume«. Naravno, takve promjene ostaju u tijesnoj vezi s karakterom drugih sastavnih elemenata fabule. Autor konstatira, na primjer, da je za stav heroja tipične balade karakteristična aktivnost. On se buni protiv zabrane i svjesno je krši, iako poslije mora trpjeti kaznu; heroj »dume« je pasivan, on strada stjecajem nezavisnih od njega okolnosti i najčešće nema drugog izlaza nego samoubilačku smrt.

Ne bez razloga autorica često podsjeća čitaoca da govori o baladi kao vrsti definiranoj na osnovi poljskih tekstova. Primitiven ovim putem fabularni model balade teško je prihvatljiv za drugi etnički materijal, na primjer za srpskohrvatski. Prema poljskom modelu izvan vrste bi se našle južnoslavenske balade, koje se, možemo reći, nalaze tradicionalno »u srcu« ove vrste — mislim ovdje na *Hasanaginicu* ili *Omera* i *Mer'mu*.

Jadwiga Jagietto je svjesna toga da dosad folkloristički termin balada nema točnu definiciju i njegov se opseg mijenja zavisno od etničkog materijala prema kojem je upotrebljavan. Poljska folkloristkinja vidi tri mogućnosti: 1. ostaviti promjenljivost značenja ovog termina u raznim folkloristikama; 2. odreći se uopće njegove upotrebe; 3. prihvatiti u međunarodnoj folkloristici samo jedan općevažeći sadržaj tog pojma. Jadwiga Jagietto je pristalica trećeg rješenja, a njena knjiga je vrijedan prilog općoj težnji k upotrebi međunarodne zajedničke terminologije, preciznije, kojom bi se moglo služiti bez zabluda. Da li bismo u takvoj terminologiji tip balade što ga je opisala poljska folkloristkinja mogli zvati baladom ili samo zapadnim tipom balade, to je već stvar drugorazredna, stvar nomenklature. Važno je prije svega to da se

služeći se međunarodnom folklorističkom literaturom, možemo bolje, točnije razumjeti. Tome sigurno služi knjiga Jadwige Jagietto. Ona stvara mogućnost zanimljive komparacije »poljskog modela balade« i, na primjer, modela koji bi se izdvojio iz fabula južnoslavenskih pjesama koje smatramo na južnoslavenskom tlu kao tipično baladne.

Kao nedostatak knjige za stranog čitaoca treba spomenuti činjenicu da se autorica oslanja na tekstove tiskane u raznim poljskim zbornicima, bez detaljnih informacija o sadržaju pjesama, a rijetko donosi citate. Ne bi bilo loše kad bi u knjizi čitalac mogao naći odvojenu bibliografiju predmeta.

Krzysztof WROCLAWSKI

SRPSKE NARODNE PJESME I, SABRANA DELA VUKA KARADŽIĆA IV, priredio VLADAN NEDIĆ, Prosveta, Beograd 1975, 810 str.

Prikazivanje ovog izdanja *Srpskih narodnih pjesama* Vuka Stefanovića Karadžića treba započeti konstatovanjem nekih relevantnih činjenica koje su ga opredeljivale. To je, pre svega, naša velika potreba da imamo pri ruci kritičko izdanje dela svih najvažnijih književnih poslenika, pogođeno onih koji pripadaju starijim epohama, i ovome odmah suprotstavljena činjenica da takvih izdanja ili nemamo uopšte ili imamo vrlo malo, te smo siromašni i iskustvom u ovoj vrsti poslova. Konkretno, Vukove *Srpske narodne pjesme, knjiga prva u kojoj su različne ženske pjesme* (Beč, 1841) s ambicijama kritičkog izdanja prvi put je ugledala sveta 1891. godine u tzv. Državnom izdanju i — ako se izuzme preštampavanje tog izdanja — knjiga koja je pred nama je drugi pokušaj ove vrste. Kad se imaju u vidu interes za Karadžićev rad, posebno za njegove zbirke narodne poezije, činjenica da su knjige štampane za Vukova života danas dobro čuvani raritet svake

biblioteke, a ni Državno izdanje od pre više od osamdeset godina nije više lako dostupno, dakle, kad se napravi sav taj nimalo povoljan bilans, može se bez preterivanja ustvrditi da je najnovije izdanje, bez obzira na sve eventualne primedbe, značajan doprinos kulturi i velika pomoć naučnim radnicima i studentima.

Drugo, ovo izdanje samo je jedna u nizu knjiga **Sabраних дела Вука Караџића** i kao takvo moralo je biti prilagođeno zajedničkim principima izdavanja i priređivanja. U anketi, koju su svojevrsteno sprovedli među naučnim radnicima Izdavačko preduzeće »Prosveta« i Uredivački odbor, ti su principi i suštinski osporavani i u njih su unošene manje korekcije. Ovde se može upozoriti na to da su sasvim drukčiju i savremeniju koncepciju izdavanja u celosti zastupali D. Živković i J. Deretić, čija su mišljenja podrazumevala i drugačiji način izdavanja narodnih umotvorina (**O izdanju sabраних дела Вука Караџића**. Nacrt izdanja i anketa, Beograd, 1968, 46-50, 38-43). Kako ova mišljenja nisu usvojena i kako je izdavanje već uveliko u toku, nema praktičnog značaja vraćati se na ova mišljenja, ali ih u budućim preispitivanjima Karadžićevog dela ne treba smetati s uma. Vernost Vukovom izdanju, njegovom načinu izdavanja tekstova (ortografska, interpunkcijska i uopšte pravopisna rešenja, s izuzetkom očiglednih štamparskih pogrešaka) i pristajanje uz celinu publikacije, onakvu kakvu je za života oformio Vuk, principi koji su deklarirani i sprovedeni i u Državnom izdanju, neminovno su vodili ka jednom rešenju, a isključivali sva druga. Za osnovu ovog najnovijeg »Prosvetinog« izdanja uzeta je prva knjiga **Srpskih narodnih pjesama** iz 1841. godine, »u kojoj su različne ženske pjesme«, kao izraz poslednje Vukove volje, i sa Vukovom klasifikacijom lirskih pesama, koja je osporena i zbog kriterijuma na kojima počiva i zbog načina na koji su oni primenjeni. Prednost je, dakle, data principu književnoistorijske identičnosti.

U oba izdanja, i u onom Državnom i u ovom »Prosvetinom«, »pjesme bačvanske našega vremena«, koje je Karadžić izostavio u svom izdanju iz 1841. godine, štampane su na kraju zbirke i numerisane br. 764—793, a neznatna je razlika u tome što je Lj. Sto-

janović u svoje izdanje uneo tri pesme iz treće Vukove knjige (br. 300a, 303a, 303b), što V. Nedić nije učinio. Najnovije izdanje ima na margini oznaku strane iz Vukove knjige. Iako neznatne, ove razlike su znak veće doslednosti koncepciji.

Što se izdavanja tekstova tiče, dobili smo potrebnu, korisnu i pouzdanu knjigu. Da se ona time iscrpljuje, bio bi to značajan izdavački poduhvat; zbog onoga što u njoj još ima, ova knjiga je i značajan naučni poduhvat, sa velikom žalošću moramo reći, jedan od poslednjih naučnih poslova dr Vladana Nedića.

Tu je, pre svega, studija **Prva Karadžićeva knjiga »Srpskih narodnih pjesama«**, štampana kao pogovor ovome izdanju. Ona je prava sinteza svih dosadašnjih parcijalnih istraživanja i u njoj su akribično i pregledno izneta književnoistorijska data o Vukovom sakupljanju i objavljivanju narodnih lirskih pesama i o okolnostima u vezi s ovim poslom. Naslovi poglavlja ove studije jasno ukazuju na širinu zahvata: 1. **Lajpciško izdanje prve knjige narodnih pesama**, 2. **Ocene i prevodi ženskih narodnih pesama od 1824. do 1841.**, 3. **Drugo bečko izdanje prve knjige narodnih pesama**, 4. **Karadžićev redaktorski postupak**, 5. **Prevodioci ženskih narodnih pesama između 1841. i 1864.** 6. **»Srpski manir« i evropska književnost Karadžićevog vremena**, 7. **Odjek prve knjige »Srpskih narodnih pjesama« u jugoslovenskoj književnosti**. V. Nedić je strogo omedio svoju studiju na istraživanje Karadžićevog načina sakupljanja i izdavanja narodnih lirskih pesama od 1824. do 1841. godine, na redaktorski postupak i na književnoistorijski značaj knjige. Držeći se u okviru datih tematskih celina hronološkog sleđa događaja, on je pažljivo, kao mozaik, slikao istoriju nastanka i trajanja knjige, od znanih podataka, ali i od mnogo sopstvenih istraživanja.

Obimam i značajki rađen naučni aparat ove knjige sačinjavaju: dodaci (Vukovi neobjavljeni zapisi i tekstovi vezani za izdavanje narodnih lirskih pesama koji nisu štampani u izdanju od 1841), beleške uz pesme i sedam registara (registar ličnih imena, registar stajaćih imena, registar geografskih imena, registar prenumerata, predmetni registar, registar pe-

vača, azbučni popis prvih stihova pesama). Od naročnog su značaja beleške uz pesme koje sadržavaju: podatke o ranijem štampanju i razlike do kojih je došlo prilikom preštampavanja, imena pevača i zapisivača (ukoliko su se mogla utvrditi), o vremenu i mestu zapisivanja, popis varijanti za beleženih pre 1814. godine i tekstove 33 dosad neštampanih varijante iz rukopisnih zbornika, literaturu o pesmi.

Ovom je knjigom omogućeno bolje i potpunije poznavanje Vukovog rada, data je dobra osnova za dalja istraživanja usmene lirske poezije, a budućim poslenicima prištedeno je dugotrajno i mukotrpno tražanje. Koliko je tu bilo potrebno uložiti strpljivog rada i koliko je bilo potrebno znanja, izlišno je naglašavati. Činim to u znak velikog poštovanja prema pok. dru Vladanu Nediću, izuzetnom čoveku, naučniku i profesoru, koji je na tom poslu sagorevao.

Marija KLEUT

SRPSKE NARODNE PJSME IZ NEOBJAVLJENIH RUKOPISA VUKA STEF. KARADŽIĆA I—V, za štampu priredili ZIVOMIR MLADENVIĆ i VLADAN NEDIĆ, SANJU, Beograd 1973—1974, 1519 str. (Knjiga prva RAZLIČNE ŽENSKJE PJSME. Knjiga druga PJSME JUNAKKE NAJSTARIJE. Knjiga treća PJSME JUNAKKE SREDNJIJEH VREMENA. Knjiga četvrta PJSME JUNAKKE NOVIJIH VREMENA O VOJEVANJU ZA SLOBODU. Knjiga peta OSOBITE PJSME I POSKOČICE).

Poznato je da je Vuk Karadžić za svoga života prikupio veliki broj narodnih pesama, da su mu u tome pomagali ljudi različitih zanimanja, sa različitim motivima i različitom merom strpljenja da istraju u nimalo lakom poslu i najzad s različitim uspehom, kako u pogledu broja tako i u pogledu kvaliteta sakupljenih pesama. Iz radova strpljivih naučnika koji su

imali prilike, ali i smelosti, da pregledaju njegovu zaostavštinu doznavalo se pomalo kako su te pesme redigovane i pripremane za štampu. Znalo se takođe da Vuk nije izdao u svojoj redakciji sve pesme koje su se u njega našle, nešto zbog toga što nije dospeo, a nešto zbog toga što nije smatrao vrednim publikovanja. Sve je to, iako dragoceno, bilo nedovoljno da se stekne celovita predstava o jednoj od najzanimljivijih i najvažnijih književnih radionica, koja je imala svoje sakupljače, pretplatnike i neprijatelje, ali iznad svega svog majstora gvozdene volje i izuzetne radljivosti. Nešto, i to ne malo, iz Vukove zaostavštine ugledalo je sveta, ali u izdanjima koja su imala mnogo mana, a bila su i prapraćena bezmalo opštim uverenjem o superiornosti primenjene selekcije. Stoga su četiri knjige tzv. bečkog izdanja oglašene »klasičnim« te su i danas polazišta za ispitivanje usmene poezije, ne samo kao ono najbolje što u njoj postoji nego i kao prava slika stanja usmene poezije u jednom vremenu. Kakve se sve pogrešne i iskrivljene naučne predstave mogu javljati (a javljale su se i javljaju se) kada se izbor proglasi celokupnim ili karakterističnim stanjem, kada se selekcija prema kvalitetu proglasi opštim nivoom, kada se idealnim stanjem proglaše pesme istrgnute iz konteksta vremena i mesta, kada se ne vodi računa o načinu beleženja i izdavanja i o ličnostima pevača i zapisivača — sve su to pitanja koja prevazilaze okvire prikaza svojim značajem i težinom. Njih, međutim, treba postavljati baš povodom Vukovog rada i ona se neminovno nameću povodom pet knjiga Srpskih narodnih pjesama iz neobjavljenih rukopisa Vuka Stef. Karadžića. Ovakvo izdanje bilo je preko potrebno da bi se omogućilo trezveno i argumentovano rešavanje ovih, ali i mnogih drugih pitanja, kako onih koja se neposrednije tiču Vukovog rada tako i onih koja šire obuhvataju usmenu poeziju. Redimo, konstatacije da je Vuk redigovao svoje pesme (što, doduše, nije u skladu sa docijne usvojenim normama) i upozorenja da je to činio ispravno jer je bilo »u narodnom duhu« nedovoljne su kao objašnjenje poetike usmene poezije i Vukovog gledanja na nju.